

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

פרשת כי תבוא

בין הסגת גבול לחופש העיסוק

בפרשתנו אנו לומדים על איסור הסגת גבול – ועל קללתו של העובר עליו:

"אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר קֹל הָעַם אָמֵן" (דברים כז, יז).

הסגת גבול היא שינוי קווי הגבול המפרידים בין שני שכנים, כך ששכן אחד מגדיל את שטחו על חשבון חברו. זהו כמובן גזל גמור, ומאחר שבדרך כלל הסגת הגבול נעשית בלילה, בחסות החשכה – כדי שהשכן לא יבחין שסימני הגבולות השתנו – הוסיפה התורה קללה המדגישה כי הקב"ה מבחין בכול.

חכמינו זיכרונם לברכה הרחיבו דין זה ל"יורד לאומנותו של חברו", ואסרו על אדם לקפח את פרנסתו של חברו:

"אמר רב הונא: האי בר מבואה דאוקי ריחיא, ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה, דינא הוא דמעכב עליוהי, דא"ל: קא פסקת ליה לחיותי" (בבא בתרא כא, ב).

הסבר: מי שיש לו ריחיים במבוי יכול מן הדין למונע מחברו להקים עסק נוסף של ריחיים בסמיכות לו בטענה שהוא פוגע בחייו – כי אכן פגיעה בפרנסתו של אדם היא כעין פגיעה בחייו.

בגמרא ובפוסקים האריכו הרבה בסוגיה זו, שכן מניעת פתיחה של עסק נוסף מונעת תחרות – והתחרות חיונית להתפתחות המסחר. בשל כך צמצמו חכמינו את הדין, כפי שעולה מהדוגמאות הבאות:

"היה שם במבוי אחד מבני מבוי אומן [...] או שהיתה שם מרחץ או חנות או רחים ובא חבירו ועשה מרחץ אחרת כנגדו, אינו יכול למונעו ולומר לו: אתה פוסק חיי; ואפילו היה מבני מבוי אחר אינם יכולים למונעו, שהרי יש ביניהם אותה אומנות. [...] אבל גר ממדינה אחרת שבא לעשות חנות בצד חנותו של זה או מרחץ בצד מרחצו של זה, יש להם למונעו. ואם היה נותן עמהם מנת המלך אינם יכולים למונעו" (שולחן ערוך חושן משפט קנו, ה).

מכאן שאפשר למונע אדם מלעסוק במקצוע של חברו רק אם איננו בעל אותו מקצוע, או אם הוא הגיע מעיר אחרת ואינו משלם מיסים בעיר של חברו.

נוסף על כל הדוגמאות ישנם מקרים נוספים היוצאים מן הכלל, כגון מצבים שבהם התחרות תגרום לעלייה באיכות המוצרים ולירידה במחירים, עד כי נראה שכל מתחרה יוכל למצוא "היתר" למעשיו. על כן נאמר "אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ" – כי הקב"ה יודע גם יודע אם המסיג את גבול רעהו נוהג כדין או לאו, ואם הוא מקפח את פרנסת חברו או יוצר תחרות בריאה והוגנת.

כל אדם שנכנס לשוק העבודה או פותח עסק משלו נדרש לפעול מתוך יראת שמיים טהורה כדי לקדם את עצמו ואת החברה כולה בלי לפגוע בפרנסת חברו – והפעול ביושר ובהגינות יזכה לברכה מאת ה'.

שאל דוד בוצ'קו